

Delavska enotnost

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE

LETNIK X, ŠTEV. 40 (339)

Ljubljana, 28. septembra 1951

IZVOD 6 din

Ob petnajstletnici stavke tekstilnih delavcev

Letos poteka petnajsto leto od značilne stavke tekstilnih delavcev v Sloveniji. Večina starejših delavcev je ohranila to stavko v globljem spominu in tudi zgodovina slovenskega delavskega gibanja ohranja bogat spomin na njo. Zakaj, stavka tekstilnih delavcev iz leta 1936., ki je izbruhnila v Kranju (tedanji tekstilni tovarni Jugočeški) in se hitro raznesla med ostale tekstilne delavce po Sloveniji, je nedvomno obilo prispevala k razvoju tedaj naraščajočega naprednega slovenskega delavskega gibanja in po svoje vplivala, da je to gibanje zaradi ostrih spopadov med delavstvom in gospodarskimi močniki ter tedanjim oblastjo hitreje in plodneje dozorevalo.

Od tekstilne stavke pa do danes, ko pri nas delavci neposredno gospodarijo s podjetji, nas loči komaj petnajst let, toda petnajst let trdega in z jasno voljo prepojenega revolucionarnega dela. Danes se v naši državi uresničuje marsikaj, o čemer so tedanji »stavkarji« imeli tako trdno in neizprosno voljo in jasen pogled naprej, kot to imajo naši delavci sedaj, ko vodijo podjetja.

Kaj je torej zanetilo stavko tekstilnih delavcev? Delavci so vse jasneje občutili, da je boj posameznikov z gospodarskimi močniki skoraj popolnoma brezuspešen. Zato so sklenili, da si prične družno iskati svojih pravic in so zahtevali, da podjetniki sklenejo z njimi kolektivno pogodbo. Okrog priprav za sklenitev kolektivne pogodbe pa so se odnosi med delavci in delodajalci tako zaostri, da so delavci začutili, da delodajalci niso pripravljeni sklepati z delavci pogodb, zato so se delavci začutili resno ogrožene. Delavci so zasedli tovarne in vse tovarniške prostore, zaplenili ključke podjetij in proglasili splošno stavko za ves čas, dokler ne bo podpisana kolektivna pogodba.

Med stavko so si tekstilni delavci pridobili mnogo izkušenj, ki so njim in slovenskemu delavskemu gibanju obilo koristile. Tedanji režim je v sporu z delavci in delodajalci stopil popolnoma na stran delodajalcev in s policijskim nasiljem surovo nastopil proti delavcem. Zato so delavci občutili, da njihova stavka ne more ostati samo ločen spor med nekaterimi delodajalci in delavci, temveč so jim sami dogodki razkrili globok prepad med delavci in tedanjimi oblastniki. Odločen nastop delavcev pa je preplasil tudi nekatere »uradne predstavnike« delavskih organizacij, ki so »klonili pred pritiskom oblastnikov in hoteli vzeti delavcem njihovo moralno moč, to je samozavest, da so zasedli tovarne, s tem, ko so zahtevali, naj se delavci umaknejo »z barikade«.

Med vsemi tedanjimi političnimi silami pa je imela edino Partija toliko smelosti in toliko zvestobe do delavcev ter doslednosti v boju za napredne smotre, da je moralno podprla in usmerila stavkajoče delavstvo, dala pobudo za pomoč stavkajočim, tako da so kranjski »punitarji« v Partiji spoznali najzvestejšega prijatelja, učitelja in bojevnika za napredne zahteve delavstva.

Stavka, ki je trajala več kot mesec dni (22. avgust do 28. september) se je končala s podpisom kolektivne pogodbe, to je z zmago delavstva. Ni pa se končal napredni boj delavstva. Kako globoko se je odrazila kranjska stavka v nadaljnjem razvoju delavskega gibanja in v njegovem političnem dozorevanju

naj pove na primer to, da je večina članov tedanjega stavkovnega odbora našla svojo pot v partizane in da so mnogi nesebično žrtvovali svoja življenja za boj in za napredna stremeljenja delavcev ter da so mnogi delavci v naših tekstilnih tovarnah, ki so sodelovali v stavki, dahes med najmarljivejšimi. To se pravi, da je kranjska stavka po svoje oblikovala delavce v zvestobi do naprednih stremeljenj in v zvestobi do domovine.

Tovarne in vsa podjetja upravljajo pri nas sedaj delavci in njihovi izvoljeni delavski sveti. S tem se uresničuje v naši domovini tudi sen »kranjskih punitarjev«, ki so pred petnajstimi leti s silo zasedli tovarne, samo da danes imajo v svojih rokah ne le ključke tovarne, temveč vso njeno gospodarsko usodo. Od njihovega lastnega dela in načina go-

spodarjenja je torej odvisen bodoč gospodarski položaj delavcev samih in naše domovine. Seveda, danes ni v deželi nikogar, ki bi si drznil in bi imel moči izgnati delavce iz tovarn in jim vzeti gospodarstvo iz rok. Prav tako ga ni na svetu, ki bi se mu delavci Jugoslavije z vsemi svojimi silami in voljo ne uprli, če bi stegnili svojo pohlepno roko na usodo naše dežele, če bi hotel ovirati delavcem uresničenje njihovih naprednih stremeljenj, če bi hotel delavcem vzeti to, kar so si z znojem in krvjo ustvarili.

To pa se pravi, da so slovenski delavci zvesti svojim revolucionarnim načelom in da bijejo neumorni boj za svojo lepo bodočnost. To pa je tudi najlepše posvetilo spominu kranjskih stavkarjev ob petnajstletnici stavke.

Pred II. kongresom Zveze sindikatov Jugoslavije

USPEŠNO SMO IZVOLILI DELEGATE ZA II. KONGRES ZSJ

V vseh sindikalnih organizacijah je v zadnjem času zaznavelo delo predvsem iz dveh razlogov: članstvo se vse bolj zanima za osnutek novih gospodarskih zakonov, obenem pa so se vršile v podružnicah in tudi na sedežih sindikalnih svetov konference odposlancev podružnic, ki so volili delegate za II. kongres ZSJ. Sestanki so se sprva vršili v vseh podružnicah, za tem pa na sedežih sindikalnih svetov. Na konferenci LRS smo izvolili 136 delegatov, kar pomeni, da pride povprečno na 2000 članov en delegat.

Z UDELEŽBO SMO LAHKO ZADOVOLJNI

Zivahnost v podružnicah in na krajevnih sestankih je povzročila predvsem udeležbo članov in odbornikov odnosno podružničnih delegatov. Na sestankih in konferencah so največ govorili o delu sindikatov med I. in II. kongresom, skoraj povsod pa so vključili tudi razprave o novih gospodarskih predpisih. Reklji smo, da smo z udeležbo lahko zadovoljni. Pozelimo: izvolili so se v Tolminu, kjer je bilo od 65 izvoljenih zastopnikov na krajevni konferenci navzočih kar 58. Na konferenci v Gorici je bilo od 80 podružničnih delegatov navzočih 75, poleg tega pa so se konference udeležili še številni drugi odborniki odnosno člani. Čeprav je bila na Jesenicah udeležba na krajevni konferenci lepa (navzočih je bilo 126 zastopnikov iz podružnic), je morda število 39 nepopravičeno izostajali je nekoliko visoko. Na konferenci v Trbovljah je bilo navzočih 162 delegatov. Z lepo udeležbo se lahko ponasajo tudi Celjani, saj se je od 310 podružničnih odposlancev udeležilo krajevne konference 283. Nekoliko slabše je bilo v Lutomeru, kjer je od 62 izvoljenih zastopnikov bilo navzočih le 49. Ne moremo pa seveda mimo tega, da na primer v Metliki kar 30 zastopnikov podružnic na krajevni konferenci ni bilo navzočih zaradi tega, ker so bili na izletu, hkrati pa je seveda hvalavredno, da je bilo navzočih 28 tovarišev, ki niso bili izvoljeni kot delegati podružnic. Slabo so se izkazali tudi v Domžalah, kar so grajali tudi na sami konferenci. Kar 16 podružnic odnosno kolektivov ni bilo zastopanih. Pri nekaterih podružnicah pa celo niso niti izvedli volitev zastopnikov za krajevno konferenco. Konference se niso udeležili zastopniki podružnic kovinarjev DES, Gradis Groblje, Narodna banka, podružnica obrtnih delavcev št. 1, 3 in 4, podružnica učiteljev in profesorjev itd. Prav gotovo so v teh po-

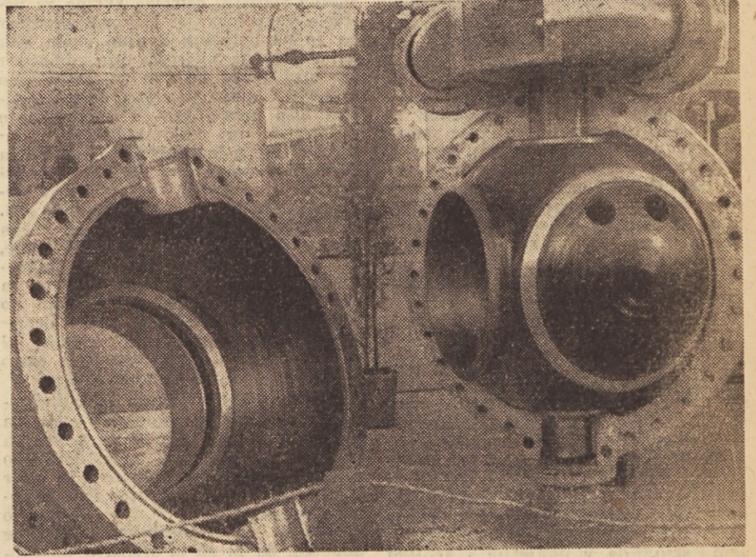
sebebej govorili tudi o nalogah delavskih svetov v zvezi z novimi gospodarskimi predpisi. Navzoč član biroja okrajnega komiteja Gorice pa je še prav posebno pregledno pojasnil nove zakonske osnutke in priprave, ki se vršijo. Na tem sestanku so posebej govorili tudi o vzrokih mladine. Na konferenci na Jesenicah so tudi razpravljali o gospodarskih nalogah, poleg tega pa tudi o sindikalnem delu na njihovem področju, s katerim niso povsem zadovoljni. Šte-

o čem SO RAZPRAVLJALI NA KONFERencah?

V referatih so odborniki sindikalnih svetov, ponekod pa tudi zastopniki glavnega odbora ZSS omenili bogato delo sindikatov

Stavka v Kranju leta 1936. — stavkajoči plečejo kolo na dvorišču bližje »Jugočeškos«

Kroglični zasun s hidravličnim zagonom kot del turbine za Raško — razstavljen na zagrebškem velesejmu

Zastopniki podružnic so volili najboljše delavce odnosno nameščence, premalo pa so mislili na naše tovarišce, ki so sorazmerno slabo zastopane. Čeprav so ponekod volili le kandidirala po več oseb. Tako so na krajevni konferenci v Rušah lahko izbrali, kdo od treh predlaganih tovarišev bo delegat kongresa. V Murški Soboti je bilo treba izvoliti le dva delegata, vendar so lahko izbrali izmed pet predlaganih. Podobno je bilo tudi v Rogški Slatini in še kje.

SE NEKAJ POMEMBNIH PRIPOMB

Predvsem ugotavljamo to, da so bili ponekod zaključki krajevnih konferenc življenjski in predlagani od posameznih delegatov. To niso bili dolgi zaključki ali rešitve, ki so kdaj prej v mnogih primerih kar ostali na papirju. Na krajevnih konferencah v Poljčanah, na Jesenicah, na konferenci sindikata grafičarjev v Ljubljani, je bil na primer sprejet sklep, da se bodo delegati podružnic po kongresu zopet sestali

(Nadaljevanje na drugi strani)

vilni člani kažejo premalo zanimanja za društveno delo, zanemarjajo sestanke odnosno predavanja. V razpravi pa so ugotovili, da ne leži izključna krivda na članih, temveč da je nekoliko vzroka tudi v dose- danjem načinu dela podružnic odnosno ne- tudi predlagane spremembe glede socialnega zavarovanja, obenem pa je naglasil odgovornost delegatov, ki se bodo udeležili II. kongresa ZSJ.

KAKO SO VOLILI?

Volitve delegatov so se skoraj povsod izvršile na pravičen način. Volitve podružničnih zastopnikov so se sicer ponekod izvršile z javnim glasovanjem, vendar takih primerov na krajevnih konferencah ni bilo.

Podoba naših naporov in velikih del

Pred desetimi dnevi so se začele vsipati iz zagrebškega kolodvora množice ljudi z vseh strani države: odprla so se vrata velesejma. Na velesejmu pa ne prihajajo samo obiskovalci iz države, ampak tudi iz zamejstva, tako da težko dobiš v Zagrebu prenočišče. En sam dan — od prihoda dopoldanskega pa do odhoda večernega vlaka — ti namreč za natančen ogled vseh paviljonov še zdaleč ne za- dostuje. Večina ljudi se mora zadovoljiti z enodnevnim obiskom. Seveda je tudi enodneveni obisk dovolj, da lahko vsakdo ugotovi: Letošnji velesejem se zelo razlikuje od prejšnjih. Letos lahko govorimo o pravem velesejmu, kjer trgovski zastop-

niki sklepajo pogodbe za nakup oziroma prodajo razstavljenega blaga.

Stopimo v prvi paviljon — paviljon lesne industrije. Prijetno nam zadisi po lesu, znajdemo se med skladi izdelkov iz vseh vrst lesa, kar ga raste na tleh naše domovine. Največ je polizdelkov: parjene in neparjene obrobline bukovine, furnirja iz vseh mogočih vrst drevoja, vezanih plošč itd. Že po napisih, ki jih ima vsak izdelek oziroma polizdelek spoznaš, da ima velesejem mednarodno trgovski značaj. Tu so n. pr. bukovni sodi, na katerih stoji napis: Bukove bačve beech barrels, barelli di faggio, tonneauz en hêtre. Ko ogleduješ razstavljenega blaga sprevidiš, da naša zunanja trgovina čedalje bolj opušča izvoz surovine — neobdelanega lesa, čedalje več pa izvažajo končni izdelki. Tu vidiš več vrst finega pohištva. Med najlepšimi je pohištvo tovarne »Eduard Kardelj« v Novi Gorici. Povsod je tudi zapisano, kdo je izvoznik izdelka, to se pravi, na koga naj se obračajo tisti, ki jim je do kupčije. Za lesne izdelke iz Slovenije je n. pr. izvoznik podjetje »Slovenija lesa« — kar naprej razkazuje blago in odgovarja na vprašanja.

Podobno je tudi v drugih paviljonih. Da bi si vse natančno ogledali, je nemogoče. Reka ljudi nas nes dalje: mimo izdelkov usnjarske in obutvene industrije, kjer vzbujajo največ pozornosti žirovski čevlji, mimo usnjene galanterije, mimo izdelkov iz gume — tu si vsakdo ogleda zlasti nove modele plaščev za kolesa; skozi paviljon tekstilne industrije, kjer se grauča radovednežev ustavlja ob počasi tekočem traku, na katerem so namizni najnovejši vzorci blaga, skozi športni paviljon, kjer občudujemo izdelke podjetij »Planicašport« in »Elan« itd.

Kar oddahnemo se, ko stopimo na prost. Tu nas čaka novo presenečenje: dve montažni hišici, katerih vrata so odprta vsakemu obiskovalcu. To sta dva prototipa montažnih hiš, kakršne izdelujeta podjetji »Beton« v Novem Sadu in »Trudbenik« v Beogradu. Kako okusni sta hišici — tako zunaj kakor znotraj — in koliko prostora imata! Čas, ki so ga potrebovali za zgraditev vsake izmed njih? Nič več kakor 8 ur. To se pravi: v grobem postavijo tako hiščo že v 8 urah, do kraja pa jo urede in opremijo z vsemi higien-skimi in kuhinjskimi napravami v treh do štirih dneh. Zgradijo oziroma sestavijo jo iz montažnih elementov, med katerimi so najvažnejši bloki »Tarolit«. To so votle plošče, izdelane iz lesne volne in cementa. So trdne, lahke in v izolacijskem pogledu odlične — kakor nalašč za montažno gradnjo. Kaže, da se je pri nas začela v reševanju stanovanjskega vprašanja nova pot. Zdalj lahko trdno upamo, da bodo kmalu dobili udobna prebivališča vsi delovni ljudje v industrijskih središčih.

MESTNO PODJETJE INSTALACIJE V CELJU IMA ODLICNE STROKOVNJAKE

Pivovarna v Laškem je bila že v kritičnem položaju. Zaradi pokvarjenega kondenzatorja bi bili morali ustaviti proizvodnjo. Za popravilo so se obrnili na strojarjo in še na nekatera druga podjetja, vendar brez uspeha — nihče ni prevzel nujnega popravila. Položaj so rešili strokovnjaki podjetja »Instalacije« iz Celja.

Varilec Banovšek, ključavničar Butin in učenc so se lotili popravila na kondenzatorju — dela, ki ga dotlej še nikdar niso izvrševali.

Noben tuj strokovnjak, kakršnih smo bili navajeni, ne bi s tako preciznostjo, vestnostjo, požrtvovalnostjo in v tako kratkem času opravil tako delikatno delo, kot so ga ti delavci.

Delovni kolektiv Pivovarne v Laškem je takole zahvalil podjetju »Instalacije«:

»Pri Vašem ugodnem podjetju izdelani in po Vaših strokovnih delavcih montirani kondenzator za naše hladilne naprave, je sedaj že šest tednov z izredno dobrim učinkom v pogonu.

Celotni izdelek priča o izredno skrbni, vestni in v strokovnem oziru neoporečni izdelavi.

Upravni odbor našega podjetja je zaradi tega sklenil na svoji včerajšnji seji, da se izreče Vašemu ugodnemu podjetju priznanje za skrbno in vestno izvršitev našega naročila, pri tem delu zaposlene strokovne delavce pa se nagradi z denarnimi nagradami, in sicer:

1. varilec tov. Štefana Banovšča z 2500 din; 2. ključavničarja tov. Marjana Butinarja z 2000 din; 3. učenca, ki je pri delu pomagal, s 500 din.

Ko Vam to sporočamo s svojim posebnim priznanjem, se Vam priporočamo, da nam v slučaju potrebe tudi v bodoče naklonite svojo priznano strokovno pomoč in Vas pozdravljamo.

Taki delovni kolektivi, ki imajo strokovnjake s takim odnosom do dela, bodo v novih gospodarskih in finančnih pogojih odlično napredovali.

Vse priznanje pri tem pa zasluži tudi delovni kolektiv Pivovarne v Laškem, ki je kot edinstven primer takega odnosa do strokovnega dela drugih kolektivov, dal tako lepo priznanje in zasluženo nagrado delavcem, ki so jim pomagali. Takim delovnim kolektivom bodo vsi naši strokovnjaki radi nudili svojo strokovno pomoč.

K. F.

Nadaljevanje na 3. strani.

Z družbenimi skladi je treba varčno gospodariti

TEDEN DNI PO SVETU

Odkar je naša ljudska oblast (Zvezna vlada) sprejela Zakon o družbenem upravljanju gospodarskih podjetij, sta postali v našem gospodarstvu pomembni predvsem dve stvari, ki sta med seboj neločljivo povezani.

Najprej je omenjeni zakon postavil zahtevo po temeljiti prenosni celotnega gospodarskega organizma. Z doseg se je v našem gospodarstvu marsikaj spremenilo v korist delovnih kolektivov, tako da se je njihova gospodarska vloga zelo okrepila. Seveda pa prinaša v tem pogledu novi finančni sistem ogromne preobrazbe, saj je ta sistem v celoti zasnovan na družbenem upravljanju gospodarstva. Z uvedbo novega finančnega sistema, o katerem sedaj delavci in nameščenci razpravljajo, bo objektivno postalo družbeno upravljanje tudi v gospodarskega stabilizacija za nas neposredna, otipljiva stvarnost.

Istočasno s temi preobrazbami pa zahteva družbeno upravljanje gospodarstva visokih moralno gospodarskih vrtil naših delavcev in nameščenec. Za naše delavstvo, ki je prevzelo nase odgovornost, da zaradi izpodbivanja zaostalega, sodobno in moderno gospodarstvo in istočasno tudi nove proizvodne odnose, je ogromnega pomena, da pri vsem tem vedno pravilno čuti svojo družbeno vlogo.

Morda ne bo odveč, če k sicer bogatim razpravam o novem načinu gospodarjenja primaknemo še eno, morda na videz celo drobno vprašanje, ki pa zahteva prav sedaj temeljite razjasnitve. To je način gospodarjenja z različnimi skladi (sklad vodstva, kulturno-prosvetni sklad, sklad za posebno razpolaganje itd.) pri podjetjih, ki jih upravljajo bodisi delavski sveti, bodisi sindikalne organizacije, kakor je to pač z uredbami določeno. Navajeni smo, da v podjetjih s svojimi skladi zelo varčno gospodarijo, da vsak izdatek nešteto krat pretehta in da so doslej v večini primerov sredstva iz teh skladov uporabili res s pridom. Zelo redki so bili primeri, in še tedaj je šlo za manjše vsote, da so se sredstva iz omenjenih skladov uporabljala za drugačne namene kot je to dovoljevala uredba, na osnovi katere je bil sklad ureden. Nedvomno tudi sedaj večina delovnih kolektivov dobro gospodarji z omenjenimi skladi. To je tudi najboljša šola za bodoče gospodarjenje v naših podjetjih.

V nekaterih podjetjih v Ljubljani pa so z omenjenimi skladi začeli gospodariti tudi malo po svoje. Zaustavimo se kar pri sklepu delovnega kolektiva tovarne Saturnus v Ljubljani! Nedavno so v tej tovarni sklenili, da na primer razen majhnega odstotka vse kulturno-prosvetni sklad, t. j. nad 900.000 din, kar lepo razdele med vse delavce in nameščence na enake dele.

Kaj to pomeni? To predvsem govori, da tamkajšnja sindikalna organizacija sploh ni, ali je pa premalo počula delavce o pomenu kulturno-prosvetnega sklada in o natančnih, nedvomnih določilih zvezne vlade o tem, za kaj sme delovni kolektiv uporabiti omenjena sredstva. Kako bi sicer mogli delavci, če bi bili dovolj

poučeni, skleniti nekaj, kar je nezakonito in kar v osnovi nasprotuje smislu samega sklada. Da so bili delavci res premalo poučeni o skladih pri podjetju in njihovim namembnosti govori tudi to, da so enostavno nasledili govoricam posameznikov, češ da v ostalih podjetjih v Ljubljani že dele kulturno-prosvetni sklad in da je čas, da se ta sklad tudi v »Saturnusu« razdeli med delavce. V večini podjetij, na katera so se delavci Saturnusa sklicevali, da so v njih razdelili kulturno-prosvetni sklad med delavce, sploh ni govora o razdeljevanju tega sklada, ampak so v omenjenih podjetjih delili, seveda tudi mnogo »preširokogrudno« in po načelu uravnolovke, sklade vodstva, oziroma sklade za posebno razpolaganje. Del teh sredstev pa je po določilih Zvezne vlade itak namenjen za nagrajevanje delavcev in torej tukaj ne gre za nezakonito dejanje. Napaka je v tem, da teh sredstev niso uporabljali za nagrajevanje najboljših in najprizadevnejših delavcev in uslužbenec. V podjetju »Pletenina« so n. pr. bili tako širokogrudni, da so dali kar vsakemu delavcu, ki je šel na dopust po 2000 din. V nekaterih podjetjih pa so na račun sklada vodstva odhajali kar na izlete, kot so to napravili v kolektivu »Karusija«, »Unitas« in drugje. S takim načinom upravljanja teh skladov so seveda v teh podjetjih zabrisali temeljni smisel omenjenih skladov, ki je v tem, da se pač nagrajuje samo najboljše delavce in nameščence.

Ko govorimo o skladi za kulturno-prosvetno delo pa moramo vedeti, da so sredstva tega sklada po navodilih uredbe določena za skupno, družbeno uporabo delovnega kolektiva in sicer izrecno za kulturnovzgojne in telesnovzgojne namene kolektiva. Uredba o skladi za kulturno-prosvetno delo ne dopušča, da bi se ta sredstva uporabljala v druge namene. Zato pa je

sklep delovnega kolektiva tovarne »Saturnus« ne samo nepravilen, ampak tudi nezakonit. K vsemu povemjemo še to! Nekateri sindikalni odborniki, so sicer vedeli, da bi bila taka delitev sklada za kulturno-prosvetno delo nepravilna, pa so vendar neodgovorno pristali na to, da se kljub vsemu izvede sklep delavstva, češ saj ta sklep res ni pravičen, toda če je ljudstvo sklenilo, pa naj bo tako. Namesto da bi poučili delovni kolektiv o tem, da nepravilno sklepa, kar je seveda zelo važna dolžnost sindikalne organizacije, so celo nekateri sindikalni odborniki pristali na to, da oni izvedejo razdelitev tega denarja.

Zakaj smo temu vprašanju posevtili malo več pozornosti? Mi prehajamo v gospodarski sistem, v katerem bodo delovni kolektivi imeli široka gospodarska pooblastila in bodo praktično upravljali naša gospodarska podjetja v okviru splošnih družbenih planov in družbenih načel. Tako gospodarjenje pa zahteva od delovnih kolektivov in od vsakega posameznega delavca posebej, da pozna gospodarstvo svojega podjetja in česar ne smemo nikdar prezehtati, da s polno razredno odgovornostjo sodeluje pri njegovem upravljanju v okviru splošnih družbenih načel, tako kot je to v interesu izgradnje socializma v naši deželi. Sindikalne organizacije pa so poklicane, da delavce poučujejo o gospodarstvu, o smotrih v našem gospodarstvu, o splošnih predpisih, uredbah, sklepih in določilih, s katerimi se v našem gospodarstvu zagotavljajo splošno družbeni smotri in da pomagajo delavcem, da po svojih najboljših sposobnostih tudi uresničujejo svoje gospodarske naloge. Prav tako pa je važna obveznost sindikatov, da zaščitijo delavstvo pred vsakim nezakonitim dejanjem pa naj ga je napravil kaj kak birokrat ali pa ga hoče napraviti zaradi nepoučenosti kolektiv sam.

KDO BO ZMAGAL — LABURISTI ALI KONSERVATIVCI?

Pred dobrim tednom je presnetil svetovno javnost nov izreden dogodek — razpis parlamentarnih volitev v Angliji. Volitve so napovedovali sicer že dalje časa različni politični komentatorji, zdaj z večjo, zdaj z manjšo verjetnostjo.

Predhodnega razpisa volitev skoraj gotovo niso narekovali toliko politični vzroki, kakor bižanje cele vrste gospodarskih kriz, ki preveč zaskrbijo, da bi se jim lahko zoperstavila vlada, ki se s pljo večino petih poslancev še komaj drži v parlamentu na nogah. Konservativci so neprestano na delu in poskušajo na vse načine zmanjševati rezultate vladne politike.

Volilna dejavnost v Angliji se je v zadnjih dneh zelo razmahala. Attlee je začel volilno kampanjo laburistične stranke v North Berwicku na škotskem. V svojem govoru je dejal, da je laburistična stranka dejala skozj vseh 6 let za uveljavljanje načela socializma. Sklepele se na kritiko opozelje, ki zahteva »močno politiko«. Je Attlee pripomnil, da »človeštvo ne živi več v 19. stoletju, ko je bilo mogoče poslušati se silo po vsem svetu.« Dejaj je, da »pridajmo OZN — in na podlagi te stvarnosti vodimo našo zunanjo politiko.«

Na nekem drugem zborovanju je Douglas Joy, ki je eden izmed voditeljev laburistične stranke, govoril o gospodarskem programu, ki ga namerava njegova stranka v primeru zmage izvajati. Laburisti nameravajo poglobiti večje važnost na gospodarsko nartovanje in ponovno razdelitev bogastva, kakor pa na javno lastnino. Pripomnil je, da bo treba še dolgo pot, preden bo prišlo do res demokratične razdelitve, ker sedaj nadzoruje 1% prebivalstva približno 50% narodnega premoženja.

Na nekem drugem zborovanju je Douglas Joy, ki je eden izmed voditeljev laburistične stranke, govoril o gospodarskem programu, ki ga namerava njegova stranka v primeru zmage izvajati. Laburisti nameravajo poglobiti večje važnost na gospodarsko nartovanje in ponovno razdelitev bogastva, kakor pa na javno lastnino. Pripomnil je, da bo treba še dolgo pot, preden bo prišlo do res demokratične razdelitve, ker sedaj nadzoruje 1% prebivalstva približno 50% narodnega premoženja.

Plače po učinku so osnovno načelo socialističnega nagrajevanja

Osnovno načelo socialističnega nagrajevanja je plačevanje delavcev po učinku. To načelo so vsebovale uredbe o plačah delavcev, ki so bile izdane za vse panoge našega gospodarstva v letu 1948/49. Osnutek nove temeljne uredbe o plačah delavcev in uslužbenec v gospodarstvu zastopa glede plačevanja v osnovi isto načelo, kakor omenjene uredbe o plačah iz leta 1948/49. Člen 5 novega osnutka uredbe o plačah predpisuje, da se stalna plača delavca določa po učinku ali po delovni uri, izjemoma pa tudi v mesečnem znesku. Vendar se novi osnutek uredbe bistveno razlikuje od prejšnjih uredb o plačah v tem, da ne loči posebnih tarifnih postavk za delo po učinku od dela po času. Tarifna postavka je sedaj enotna za delo po učinku in za delo po času. Upravni odbor podjetja pa je dolžan normalizirati vsako delo, kjer je možno meriti delovni učinek posameznika delovne skupine ali brigade. Podjetja so dolžna na vseh delovnih mestih, kjer se delo da meriti, plačevati delavce po učinku, po normi ali po akordu. V ta namen naj podjetja sestavijo cenik vseh proizvodov, ki jih izdelajo delavci na določenem delovnem mestu. Ta cenik se določi tako, da se pomnoži stalna urna plača delavca s časom, ki je potreben za izdelavo določenega predmeta. Tako določena cena predstavlja ceno po enoti mere ali z drugimi besedami akordno ceno določenega predmeta. Istočasno pa tako določena cena predstavlja plačo po učinku, kakršna predvideva čl. 5. osnutka uredbe o plačah delavcev in usluž-

benec v gospodarstvu. Upravni odbori podjetij naj takoj pristopijo k reviziji dosedanjih norm ter jih vskladijo z zmogljivostjo svojih obratov, upoštevajoč pri tem plačni fond, ki je določen za izvršitev minimalnega plana podjetja in predpisan s splošnim družbenim planom. Poleg revizije do sedaj veljavnih norm pa je treba revidirati tudi še vsa ostala delovna mesta v podjetju ter ugotoviti, katera dela se še dajo normalizirati in tudi za ta delovna mesta uvesti norme. Upravne odbore in delavske svete podjetij naj vodi načelo, da je vsaka norma na določenem delovnem mestu boljše od režijske plače po času seveda razen očitnih porenkih ali prevratov, ki jih normi. Čim prej bodo vsa delovna mesta normalizirana, tem lažje bo zasledovanje učinka posameznikov, skupin ali brigad. Omoženo bo revizija nerealnih norm in njih vskladitev z dejanskimi potrebami. Delavci bodo plačani za delovno izvršeno delo in odstopanja od vsakega negativnega rističanja slabih delavcev z delom pridnih in vestnih delavcev, kajti vedno in povsod so bili proti normiranemu delu le delomrziči, torej tisti, ki so hoteli živeti na račun svojih delovnih tovarštev.

Upravni odbor lahko poverilo delo normiranja posebnim komisijam, ki naj istočasno izdelajo tudi cenik tarifnih postavk za posamezne enote mere (kose, kg, metre itd.). Ti ceniki so sestavni del pravilnika o plačah v podjetju in jih mora sprejeti delavski svet na svojem zasedanju skupaj s pravilnikom o plačah podjetja. Kako nujno je izvršiti revizijo norm pred uvedbo novega plačilnega sistema, naj nam povedo samo nekateri podatki: Tovarna okvija v Limbušu je v juniju presejala norme povprečno za nad 23%, tovarna verig Lesce 19% steklarina Rog. Slatica in Erštnik okoli 15%, tovarna celuloze Videm nad 10%. Tudi v senožetih predelovalni industriji visoko presega norme in sicer v Kopitarni Sevnica in Tovarni pohištva Maribor za 14%, v Tovarni lesenitnih plošč Ilirska Bistrica pa celo za 32%. Na področju usnarske predelovalne industrije presega norme v tovarni »Zvezda« za povprečno 39%, v tovarni »Triglav« pa za 16%. Tudi nekatera gradbena podjetja v povprečju visoko presega norme kot n. pr. »Prigorje« 21%, »Gradnja Jesenje« 25%, gradnja ceste Celje—Vranksko 33%, v kamnolomu podjetje Slovenija—ceste pa celo za 60%. Tudi v nekaterih podjetjih Glavne uprave za promet in Glavne uprave za vodno gospodarstvo so v juniju visoko presejali norme, kar pomeni, da so tudi pri njih norme že potrebne revizije. Če pa vzamemo posamezne gospo-

darke dejavnosti v celoti, tedaj vidimo, da je povprečno doseganje norm v posameznih vejah naslednje: veja 115 povprečno doseganje norm v juniju 100% t. j. istočasno najnižje povprečje, veja 116 — 110%, 412 — 115%, 413 pa celo 126%. Poleg navedenega nam analiza podatkov o gibanju norm odziva še eno negativno stran in sicer, da imajo nekatere panoge gospodarske dejavnosti zelo majhen odstotek normiranih del. Tako so v prehrabeni industriji izvršili le 25,2% ur po normah, v proizvodnji nafte celo samo 8,3%. Nasprotno pa podjetja elektroindustrije vodijo glede odstotka izvršenih delovnih ur po normah in so v juniju izplačala kar 72% ur po normah, takoj za njimi pa se uvršča črna metalurgija z 71% izplačili ur po normah. Največ gospodarskih panog je izplačalo v juniju od 40 do 50% ur po normah oziroma akordno.

V času, ko se podjetja finančno osamosvajajo in bodo v bodoče moralno delati na podlagi gospodarskega računa, nam ti podatki zgornje pričajo, da čakajo delovne kolektive še obsežne naloge na področju normiranja. Upravni odbori se morajo z vso vno močjo prizadevati za izboljšanje organizacije dela, čigar področje je zelo obsežno. Izboljšati bo treba še marsikaj ter tako ustvariti pogoje za rentabilnost podjetij, s čimer bodo zagotovljeni večji zasluzki delavcev in pravičnejše razdeljevanje zaslužkov. D. J.

Odgovarjamo na vprašanja

Š. S. Kranj: Tolmačenje personalnega referenda ni pravilno. Če uslužbenec po izteku odpovednega roka nima takojšnje zaposlitve, pridobi pa si je pravico do odpravnine, mu mora biti ob izteku odpovednega roka, torej po prenehanju uslužbenškega razmerja, odpravnina izplačana. Če je priznana večmesna odpravnina, potem praktična izplačevanja odpravnine mesečno vnaprejšnjim uslužbenec ne dobi zaposlitve, oziroma za kolikor mesecev je odpravnina priznana. Nima pa uslužbenec več pravice do živilske nakaznice in industrijskih bonov iz naslova nakaznice po izteku odpovednega roka.

R. G. Helena: V dopisu sicer niste dovolj jasni. Razumemo pa vaše vprašanje tako, da bi radi vedeli, ali ima zavarovavec za ženo, s katero ni poročen, živi pa z njo v skupnem gospodinjstvu, pravico do istih dajatev kakor zavarovavec za svojo ženo v času poroda. Če mislite tak primer, mo-

ni samo tisti programi, ki bodo upoštevali oboroženi program v prihodnjih treh letih, kateri bo zahteval 15 do 20% nacionalnega dohodka, inflacijsno težnjo, ki se pojavlja v Veliki Britaniji in neugoden razvoj ugovine, ki ogroža zunanjo trgovino Velike Britanije.

RAZGOVORE ZA PREMIJRE NA KOREJI POSKUŠAJO OBNOVITI

Pogajanja za premirje na Koreji so se kakor izzleda premaknili iz mrtev točke. Nam il, severnokorejski general, je ponovno predložil, da bi se pogajanja v Kešongu nadaljevala. Na sestanku oficirjev za zvezo so predstavniki OZN izrazili mišljenje, naj bi se razgovori nadaljevali kje drugje in ne v Kešongu. Kešong se nahaja v taki bližini bojišča, da je kršenje področja vedno mogoče. Tudi se na tem področju še vedno zadržujejo severnokorejski gverilci, ki bi prav tako lahko povzročili incidente. Zavezniški predstavniki so si zaradi tega pridržali pravico objaviti prekinjenje ali obnovo razgovorov. Delegacija OZN se še vedno nahaja v Tokiju, čeprav se pričakuje, da bo general Ridgway pristal na nadaljnja pogajanja.

DOKLER BO NA VLADI MOSADEGH PERZIJSKI PETROLEJSKI SPOR NE BO RESEN

Predsednik perzijske vlade dr. Mosadegh je te dni ponovno pozval angleško vlado, naj obnovi pogajanja, ker bo v nasprotjem primen pristil na nacionalno petrolejsko Angliška vlada na tako grozljivo seveda ni dala odgovora in bo, kakor mislijo razni politični komentatorji, pristala na pogajanja šele, ko bodo v Teheranu stavili nove predloge.

Mosadegh je šel dalje po svoji poti in je pred nekaj dnevi pozval 300 angleških strokovnjakov iz Abadana, naj podpisajo pogodbo s perzijsko nacionalno petrolejsko družbo ali pa v 10 dneh zapustijo Perzijo. Perzijska vlada je istočasno prevzela tudi oddelka za komunikacije in promet v Abadanu ter zahtevala naj direktor Cunningham takoj zapusti državo.

Toda Angliji ne držijo križem rok. Anglo-iranska petrolejska družba pa je pozvala vse petrolejske družbe na svetu, naj ne kupujejo naftnih derivatov, katere prodaja Perzija. Družba poziva tudi lastnike ladijskega flota, naj jih ne dajo na razpolago za prevoz perzijskega petroleja. Te pozive je anglo-iranska petrolejska družba objavila skoraj v vsem svetovnem časopisu. Tako izzleda, da se spor med Anglijo in Perzijo glede petroleja vedno bolj poslabša. Vse petrolejske družbe in zaščitni interesi v Perziji gotovo prištevajo na dan še z drugimi represaljami. Danes je jasno, da se pogajanja ne bodo obnovila, dokler bo Mosadegh predsednik perzijske vlade.

SOVJETSKI MANEVR NA ZAPADNO NEMČIJO

Kmalu po washingtonskem komunketu o prihodnjih namelih zavezničev glede Nemčije, se je zanimala seveda tudi Moskva. Potom svetoja vzhodnonemškega satelita, se je obrnila naravnost na Zahodno Nemčijo s hvalno vredno ponudbo, ki pristaja na svobodo, tajne in demokratične volitve po vsej Nemčiji. Vse zahodnonemške javnosti je ta predlog presenetil in živo razpravljajo, kako bi bilo treba odgovoriti na tako imenovani Grottevhov predlog, ki ni nič drugega kakor malo spreten sovjetski manevar. Speljati Zahodni Nemčijo v svojo ulico in jo nevrtilizirati. Kancelar zahodnonemške vlade dr. Adenauer in predsednik socialistične stranke sta to preroško zvižalo hito zavrnili. Vse nemški tisk je mnenja, da bi Sovjeti s tem potkusom radi preprečili sprejem Zahodne Nemčije v Atlantski blok. Če je že ne morajo dobiti v sovjetski blok.

Če Sovjetska Zveza je tukaj uporabila vse »artificijske trike« in je videti, da bi za doseg svojih ciljev žrtvovala tudi nemški satelit, samo da bi pridobila bonusno vlado za sprejem predloga. Toda Zapadna Nemčija se je obogatila z izkušnjami in bo nedvomno znala ukreniti vse, da ne bo postala druga Koreja.

USPEŠNO SMO IZVOLILI DELEGATE ZA II. KONGRES ZSJ

(Nadaljevanje s 1. strani.) Rušak pa bodo v času kongresa privedili »Sindikalni dan« z različni prireditvami. Na konferencah in številnih sestankih smo lahko ugotovili ne le lepo udeležbo, temveč tudi uspešno pripravljeno in uspešno membrskih vprašanjih. Delo sindikatov med dvema kongresoma je bilo prikazano v pravi luči tako, da so navzoči dobili vpogled v plodonosno delo množične organizacije delavcev in nameščenec Jugoslavije, ki sodelujejo pri vseh važnih vprašanjih našega družbenega življenja. Tako so konferenca izvršile tudi pomembna organizacijska dela, saj je odzvelo društveno življenje in prav je, da smo se čimbolj seznanili tudi z uspehi našega dela odnošna dela Centralnega odbora ZSJ. Ni odveč, če še naprej razpravljamo o tem, posebno s članji, ki še vedno premalo zavestno sodelujejo pri graditvi naše srečne bodočnosti, poleg tega pa dosežemo s tem tudi večjo aktivizacijo naših odbornikov.

Če pa vzamemo posamezne gospo-

Kakšna bo bodočnost Formoze

Sedaj, ko je Japonska spet postala suverena in neodvisna država, je ponovno stopilo vprašanje Formoze v ospredje političnih dogodkov na Daljnem vzhodu. Kakšen bo bodoči status tega otoka, ki pripada v nacionalnem, političnem in geografskem pogledu nesporno Kitajski? Medtem ko se azijske države brez izjeme zavzemajo za to, da se Formoza po sklepih, ki so jih sprejeli v Kairu in pozneje potrdili v Potsdamu, vrne Kitajski, pa ZDA prav v tem odločno nasprotujejo. V zadnjem času se v zahodnih krogih mnogo govori o tem, da bodo ZDA na letošnjem zasedanju OZN predložale, da pride Formoza pod skrbniško upravo OZN oziroma ZDA. Nedvomno pa bo ZDA v tem vprašanju nasprotovala večina držav, vstevši Anglijo in Francijo. Vse take načrte lahko temeljito izpremeni Mao-Ce-Tung, ki je že večkrat zagrozil, da bodo njegove čete osvobodile Formozo — zadnje zatohišče proslulega Čangkajškovega režima. Toda vsaka taka poteza pekinške vlade — ki sicer za sedaj iz določenih političnih in drugih vzrokov ni verjetna — ne bi samo še bolj zaostriła položaja na Daljnem vzhodu, ampak bi tudi povečala nevarnost tretje svetovne vojne.

Formoza je oddaljena od kitajske celine vsega okoli 150 km. Meri približno 35.961 kv. kilometrov, prebivalstva pa ima 6.100.000 (to število se je z dotokom številnih nacionalističnih beguncev s kontinentalne Kitajske znatno povečalo). Na Formozi divjajo večkrat siloviti tajfuni, ki povzročajo ogromno škodo. Tudi potresi niso nič nenavadnega. Glavno mesto otoka je Taihoku. Kitajci ga nazivajo Taipeh, ima okoli 500.000 prebivalcev. Druga važnejša mesta so: Tainan s 124.000, Takao s 110.000, Kurun s 95.000 in Tayhu s 80.000 prebivalci. Formoza je tudi precej gorata. 12 gora je višjih od 5000 m. Od Japonske je Formoza oddaljena 1100 km, od Koreje 1200, od Filipinov pa 400 km. Z gospodarskega vidika je Formoza važen proizvodni in izvozni center. Poljedelstvo je dobro razvito. Več kot 52 odstotkov celotne površine otoka pokrivajo bujni gozdovi, ki dajejo prvo-

vrstni les. Poljedelstvo daje največ riža, sladkornega trsa, sladkega krompirja, čaja, opija itd. Mnogo poljedelskih pridelkov ostane tudi za izvoz v kontinentalno Kitajsko in Japonsko. Industrija je na Formozi le slabo razvita: imajo le okoli 50 tovarn v raznih krajih otoka, ki v glavnem predelujejo poljske pridelke. Glavna hrana prebivalstva je riž, ki ga pride-

lajo letno okoli 15 milijonov centov (1 cent je 100 kg). Izvažajo tudi čaj, banane, anamas, tobak, opij itd. Večina vojaških izvedencev je prepričana, da bi se Formoza v primeru potrebe lahko dolgo časa držala okoli 400 km.

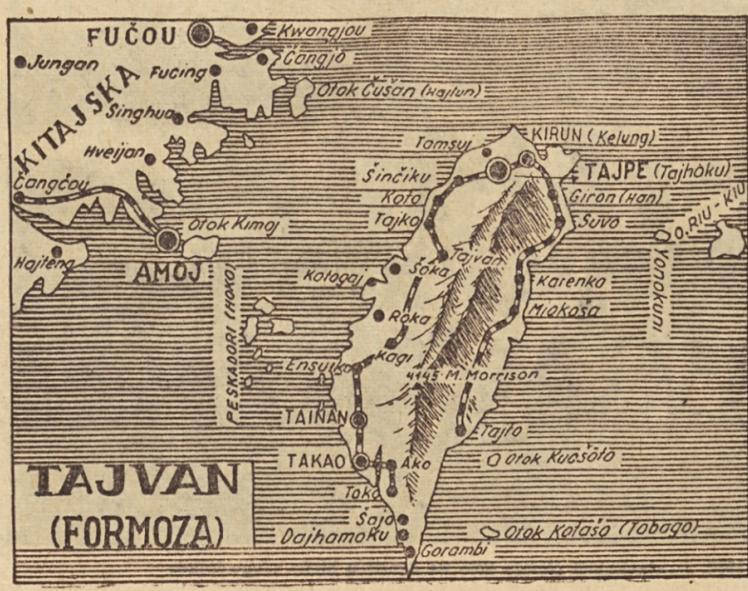
Kitajska je osvojila Formozo leta 1653. Toda kitajski cesarji so bili vrhovni poglavarji otoka le bolj na papirju. Na podlagi sporazuma Shimoneški je otok leta 1895 pripadel Japonski. Prebivalstvo je po rodu iz

Fukiena (centralna Kitajska). Otočani govore enega od fukianskih narečij, vendar se njihova govorica precej razlikuje od govorice celinskih Kitajcev. Med drugo svetovno vojno so se Anglija, Francija in SZ sporazumele o bodočem statusu Formoze. Leta 1943 je velika trojica sprejela v Kairu sklep, ki so ga pozneje potrdili v Potsdamu, da se mora Formoza vrniti Kitajski. Po kapitulaciji japonskega cesarstva leta 1945 so Čangkajškove čete zasedle Formozo in razorožile tamkajšnjo japonsko posadko.

Po popolnem porazu Čangkajška na kitajski celini se je ta z delom svojih razbitih čet umaknil na Formozo. Po pričetku korejske vojne je predsednik Truman ukazal ameriški mornarici, da blokira otok. Protj temu je pekinška vlada večkrat odločno protestirala, toda vedno brez uspeha.

Po osvoboditvi izpod japonske jarma je prebivalstvo Formoze z velikim navdušenjem sprejelo kitajske osvoboditelje. Čangkajšek je takoj po japonski kapitulaciji poslal na otok guvernerja generala Cen Yia. Zaradi korupcije in nesposobnosti kitajske uprave pa so že kmalu izbruhnilo oboroženi upori, ki pa so jih krvavo zatrli.

Zahodni vojaški opazovalci menijo, da ima Čangkajšek na Formozi okoli 200 borbenih letal, od katerih so najmodernejši Mustang, P-51, ki so znani iz druge svetovne vojne. Nacionalistično vojno mornarico sestavljajo kakih 50 ladij med katerimi je tudi precej rušilcev. Kopne enote štejejo okoli 500.000 dobro izvežbanih vojakov, od katerih jih pripada 50.000 motoriziranim edincem. Čeprav ni jasno, kakšna bo bodočnost tega otoka, bi bilo vendar najbolje, da se njegova usoda reši z mednarodnim sporazumom.

V „INTEKSU“ so našli čistejša vina

Napak bi bilo trditi, da ljudje te dni, ko razpravljajo o novih gospodarskih zakonih govorijo samo o plačah. Res sta jim osnutek zakona o plačnem fondu podjetja in osnutek uredbe pravilnika o plačah delavcev in nameščencev nekako najbližja, vendar delavci govorijo tudi o proizvodnji, varčevanju z materialom in še o marsičem drugem. Nekako tako so se pogovorili tudi v tekstilni tovarni »Inteks« v Kranju.

Upravni odbor sindikalne podružnice je takrat, ko je razpravjal o novem finančnem sistemu govoril tudi o nekaterih nepravilnostih v tovarni, ki bi bile, če bi ostale še naprej, eoklja za nadaljnje delo. Na naslednjem sestanku so člani upravnega odbora podružnice in člani biroja partijske organizacije vse te stvari skupno pretresali. Prišli so do zaključka, da je treba sklicati posvetovanje, kamor bodo prišli tudi člani upravnega odbora podjetja in predsednik delavskega sveta. Do posvetovanja najbrže še dolgo ne bi prišlo, če ne bi člani upravnega odbora in biroja partijske organizacije zaključili, da tako ne more več naprej. Razne pomankljivosti so že doslej dostikrat ugotavljali, toda večji del je ostalo le pri ugotavljanju. Upravni odbor sindikalne podružnice in tudi partijska organizacija sta hoteli s tem širokim posvetovanjem pomagati upravnemu odboru podjetja, da bi v bodoče bolje delal. Vendar v upravnem odboru podjetja niso vsi posvetovanja razumeli v tem smislu. Poglejmo si nekaj stvari, ki so jih obravnavali na posvetovanju.

Nekdo od upravnega odbora podjetja je rekel, da je sklepe lahko sprejeti, toda teže jih je izpolniti. To drži, toda le tam, kjer nekateri ljudje mislijo, da lahko vse sami opravijo, ne iščejo pa pomoči pri partijski in sindikalni organizaciji. Žalostno je, da v »Inteksu« člani upravnega odbora podružnice in biroja partijske organizacije do posvetovanja niso vedeli, kdaj bo izpolnjen petletni plan. Če niso vedeli ti, kako naj vedo potem delavci. Šele na posvetovanju so zvedeli od predsednika upravnega odbora podjetja, da bo »Inteks« petletno plansko nalogo izpolnil čez 4 dni. Razumljivo je, da v »Inteksu« še nobeden ni nitesar storil za proslavitev velikega dogodka. Tako je vest o izpolnitvi petletnega plana ostala neizkoriščena, namesto da bi bilo prav to močno agitacijsko orodje za večji razmah tekmovanja in dviganja storilnosti dela v podjetju. Če pustimo vse drugo ob strani, nam prav ta značilen primer kaže, da sindikalna organizacija nima tesne povezave z upravnim odborom.

Konspiracija je v »Inteksu« čudno nalezljiva bolezen. Šele sredi avgusta so namreč na seji upravnega odbora in delavskega sveta sklenili, da bodo sklepe sej dali v bodoče na vpogled delavstvu. Nekateri člani delavskega sveta še menda ne poznajo dovolj svojih nalog. Poglejmo si tale primer: član delavskega sveta Rakovec je na eni od sej delavskega sveta opozoril, da zidarji kaj slabo delajo. Šel kapitalne gradnje Mrčan, ki je prav tako član delavskega sveta, ni zidarjem obrazložil, da so se o tem vsi skupaj menili na seji delavskega sveta, marveč jim je rekel, da je Rakovec na seji povedal, kako delajo zidarji. Zidarji so seveda Rakovcu grozili. Na posvetovanju so sklenili, da bo odslej vsak član delavskega sveta, ki bi storil še kaj takega, klican na odgovornost.

Seje delavskega sveta so dokaj nepriljavne. Vešah po uro in tudi uro in pol čitajo poročilo upravnega odbora. Če k takšemu čitanju poročil priključijo še razpravljanje o finančnem poslovanju podjetja ali pa obravnavajo strokovne stvari, ki jih razume le nekaj ljudi. Torej ni čudno, če je diskusija slaba.

Na posvetovanju so govorili tudi o vzorčnem blagu in razdeljevanju tega blaga. Nekdo je predlagal, naj bi odslej delali polzkusne vzorčne kose blaga dolge največ po 30 m, kakor pred vojno. Dokaj časa sem se je namreč že ustalila praksa, da po navodilu tekstilne industrije delajo vzorčne kose dolge po 100 in tudi več metrov. Na posvetovanju so nekateri hoteli to braniti, češ da je treba blago barvati v različnih barvah in mora biti na zalogi za razstave itd. Druga plat je, da potem dobijo blago najrazličnejši ljudje v poizkušnjo, od onih na glavni direkciji do številnih

uslužbencev raznih podjetij širom po Sloveniji in tudi uslužbencev »Inteksu«. Predsednik upravnega odbora podružnice je na posvetovanju prečital čez 40 imen podjetij in posameznikov, ki so dobili lani in letos blago na preizkušnjo. Nekateri od teh, ki so že lani prejeli blago, ga še niso plačali. Seveda med naštetimi imeni ni bil nobeden od delavcev »Inteksu«. Na direkcijski meniji, da s tem ni prikrajšano finančno poslovanje podjetja. To je težko verjeti, saj še lani dvignjeno blago ni vse plačano. Če ni prikrajšano podjetje, je pa prikrajšan družbeni blagovni fond in družbena akumulacija, kar nam tudi ni vseeno.

Ko bodo delavci v drugih strokah razpravljali o problemih v svoji tovarni, naj pogledajo, če tudi pri njih ne izdelujejo preveč »vzorčnega blaga«, ki ga preizkušajo le nekateri.

Predsednik podružnice je omenil, da se je v skladiščih pokvarilo okrog 200 m gumiranega platna. Toda kaj več diskutije o tem ni bilo. Mogoče je za »Inteks« tudi to »malenkost«, toda zagorski rudarji ki delajo vsak dan po 8 ur v vodi bi mogoče imeli k takšnemu čuvanju materiala kaj pripomniti.

Na posvetovanju so se še pogovorili o raznih samovoljnih postopkih dosedanjega sekretarja podjetja in tudi o tem,

da bo treba izboljšati finančno komercialno poslovanje.

Ob zaključku posvetovanja je bilo jasno tole: sindikalna organizacija dostikrat ne ve o čem sklepa upravni odbor ali delavski svet, da bi znala te sklepe prenesti na vse delavce. Del krivde za to pa leži tudi na upravnem odboru podružnice. Nekateri člani, predvsem mlajši, so premalo aktivni. Tajnik upravnega odbora podružnice, ki je tudi član upravnega odbora podjetja, pa ne prenaša na seje sindikata ali na seje upravnega odbora mnenja ali sklepov ene ali druge strani. Na posvetovanju se je izjavil takole: »Dvema gospodarjema ne morem služiti, delati v proizvodnji in hoditi na sestanke. Zato predlagam, da se me razreši. V upravnem odboru podružnice potemtakem seveda ni kolektivnega dela, kar prav gotovo hromi njeno delavnost.

Napetost, ki je bila na začetku posvetovanja, je po 8 urnem razpravljanju popustila. Tudi člani upravnega odbora podjetja so potrdili, da je vendarle dobro takšno skupno posvetovanje, ko upravni odbor sliši mnenje ene ali druge strani. Tudi predlogi, ki so jih na posvetovanju sprejeli in o katerih bo dokončno odločil upravni odbor podjetja na svoji seji, so pokazali, da je »Inteks« krenil na pravo pot.

Naši bodoči proračuni

Ko smo govorili v prvem poglavju o planskem upravljanju narodnega gospodarstva v našem bodočem finančnem sistemu, smo poudarili veliko važnost družbenih planov. Z družbenimi plani (tako z družbenim planom FLRI, ljudskih republik kakor vseh ljudskih odborov) bo namreč zajeta temeljna linija razvoja vsega našega narodnega gospodarstva. Z njimi se bo odmerjala minimalna izraba proizvodne zmogljivosti vsake posamezne gospodarske dejavnosti, načrtovale temeljne investicije za najvažnejše gospodarske panoge, določevale povprečne stopnje akumulacije in družbenih fondov, celotni sklad plač in končno tudi rezervni sklad, s katerim bo razpolagala zvezna vlada oziroma organi ljudske oblasti.

Bodoči proračuni tako zvezni kakor republiški in proračuni ljudskih odborov pa bodo v stvari veren računski prikaz izpolnjevanja družbenih planov. Z njimi se bodo odredili samo tisti dohodki in izdatki, ki so potrebni za

izvršitev planiranih nalog iz družbenih planov in za pokritje vseh stroškov državne uprave. Ti dohodki in izdatki pa bodo morali biti med seboj uravnoteženi, kar je osnovno načelo vsakega proračuna.

Zakonski načrt o proračunih deloča devet vrst proračunskih dohodkov. O štirih med njimi (družbenem prispevku, davku na dohodek, davku na dediščino in darila ter krajevni samoprisevek) smo že govorili v poglavju o davkih. Ostali proračunski viri pa so na novo uvedene carine, takse, dohodki od uradov in ustanov, takse na promet določenih proizvodov in razne dotacije.

Nekateri od navedenih proračunskih dohodkov bodo služili vsem proračunom od zveznega do krajevnega ljudskega odbora, drugi pa samo posameznim.

Tabelarni prikaz razdelitve teh proračunskih virov v posamezne proračune bji bil naslednji:

Proračunski dohodki

V zvezni proračun	V republ. proračun	V okr. ozir. mestni	V proračun KLO
Carine	—	—	—
Družbeni prispevek	Družbeni prispev.	Družbeni prispev.	Družbeni prispev.
Davek na dohodek	Davek na dohod.	Davek na dohod.	Davek na dohod.
—	Razne takse	Davek na dedišč.	Davek na dedišč.
Doh. urad. in ust.	Doh. urad. in ust.	Doh. urad. in ust.	Doh. urad. in ust.

Družbeni plani pa bodo določevali, koliko odstotkov od proračunskih virov bo šlo v posamezni proračun.

Z novim načinom budžetiranja bodo služili dohodki v naslednje namene:

1. Za zgraditev temeljnih (ključnih) objektov, za katerih zgraditev bo skrbel še nadalje država (hidrocentrale, razni veliki industrijski kombinati, železnice itd.).
2. Za dotacijo tistim gospodarskim panogam, ki se ne morejo razviti v lastnimi sredstvi v takem tempu in obsegu, kot bi bilo treba za naše narodno gospodarstvo.
3. Za dotacijo posameznim ljudskim republikam (zlasti Makedoniji in Črni gori), da se v čimkrajšem času rešijo svoje gospodarske zaostlosti.
4. Za kritje splošno-družbenih potreb (za kulturo in prosveto, zdravstvo, soc. skrbstvo, narodno obrambo itd.).

Nov odnos proračuna proti gospodarstvu je razviden tudi v samem sestavljanju novih proračunov, zlasti zveznega. Do sedaj se je na primer zvezni proračun sestavljal na dveh osnovah: na temelju predlogov vseh finančnih planov državnih gospodarskih podjetij, ki so jih morala sestavljati vsako leto in na temelju predra-

čuna dohodkov in izdatkov državnih uradov in ustanov. Razumljivo je, da je na tak način sestavljeni proračun izkazoval ogromne milijardne številke (naš letošnji zvezni proračun na primer izkazuje 172 milijard in 662 milijonov dinarjev dohodkov in izdatkov). Bodoči proračuni bodo z ozirom na samostojne gospodarske in finančne plane podjetij in združenj mnogo nižji.

Po zakonskem načrtu o proračunih bo obsegal bodoči proračun dva dela: v prvem — splošnem delu bodo objavljene vse finančne odredbe, ki so bile do sedaj navadno objavljene v posebnem finančnem zakonu. Te finančne odredbe bodo določale temeljne predpise o izvajanju proračuna. Drugi, tako imenovani posebni del pa bo obsegal predračun izdatkov in dohodkov posameznih državnih organov in ustanov. Proračunu bodo priloženi tudi predračuni ustanov s samostojnim finansiranjem. Na ta način bo prenehala dosedanja organizacijska povezava med proračunom in finančnimi plani gospodarskih podjetij.

Vse proračune sprejemajo predstavniki organi ljudske oblasti (zvezna in republiške ljudske skupščine, okrajni oziroma mestni in krajevni ljudski odbori) in to pred začetkom novega proračunskega leta. Če kateri proračun ne bi bil pravočasno sprejet, se bo vršiločasno finansiranje na podlagi proračuna iz prejšnjega leta, vendar največ za tri naslednje tri mesece. Kontrolo nad izvajanjem in pravilno uporabo proračunskih sredstev bodo izvajali pristojni finančni organi (finančna ministristva in finančni poverjeniki).

Po preteku vsakega proračunskega leta se bodo sestavili zaključni računi, na podlagi katerih bo razvidno, kako je potekalo finansiranje po posameznem proračunu. Priprave za predložitev teh letnih zaključnih računov, o katerih bodo prav tako odločali predstavniki organi ljudske oblasti, bodo izvršili posebni, za to določeni organi (računske komisije), ki bodo dale k predlogu, da se zaključni račun v celoti sprejmejo, posebno pisмено obrazložitev.

Pridni nabiralci gozdnih sadežev v litijskem okraju

V litijski okolici so prav pridno nabirali borovnice in zdravilna zelišča. Kmetijska zadruga ki je borovnice odkupovala, je računala, da jih bodo nabirali prinesli okrog 5000 kg. Toda ušla se je Mladina in starejši ljudje so v letošnjem poletju nabrali 6200 kg borovnic, ki smo jih seveda dobršen del izvozili. Zadruga je dobila tudi dvakrat več korenin volčje češnje in enkrat več krljikovega lubja, kakor je računala Mladinec in pionirji so tudi nabrali velike količine lipovega cvetja. Največ gozdnih sadežev in zelišč so prinesli žeteljski zadrugi prebivalci iz Stan. garekih poljan in Ponovič.

Naše kulturno življenje

OB 120-LETNICI ROJSTVA

FRANA LEVSTIKA

Danes 28. septembra obhajamo 120-letnico rojstva enega največjih slovenskih duhov preteklega stoletja, pesnika, pisatelja, kritika, jezikoslovca in narodnega buditelja Frana Levstika. Fran Levstik ni le važen mejnik v slovenski književnosti, temveč je pravi vogelni kamen v razvoju slovenske kulture, človek, ki je prekinil s starim in pokazal slovenski književnosti, knjižnemu jeziku in narodnostnemu gibanju nova pota, človek, ki ga označujemo kot enega naših najnaprednejših mož preteklega stoletja. Zato vsakomur zasluži, da mu ob današnjem jubileju posvetimo nekaj misli.

Nočemo ponavljati težavno Levstikovo življenjsko pot temveč samo na kratko obnovimo njegov življenjepis.

V Spodnjih Retjah pri Vel. Laščah se je rodil 28. septembra leta 1831. Ker se je odlikoval v šoli, ga je oče poslal v ljubljansko normalno in nato v gimnazijo, v kateri je uspešno napredoval. Prvotno je nameraval po gimnaziji v bogoslovje, kasneje pa se je odločil za filozofski študij. Toda k maturi ni pristopil in to mu je onemogočilo nadaljnji študij. Nekaj časa je poučeval privatno v Ljubljani, slednjič pa se je le odločil za duhovniški poklic. Toda v semenišče v Olumucu na Češkem, kamor je vstopil, je prišla ovačba iz Ljubljane, ki je Levstika označila kot človeka takega mišljenja, ki ni skladno z duhovniškim poklicem in kot avtorja moralno pohujšljivih pesmi. Prav tedaj so namreč v Ljubljani izšle Levstikove poezije, ki so avtorju prinesle pesniško slavo, obenem pa tudi konec semeniškega življenja. Levstik se je zato podal na Dunaj, kasneje pa je služboval kot domači učitelj po raznih krajih v domovini. Nekaj časa je bil tudi tajnik Slovanske čitalnice v Trstu, urednik in izdajatelj lista Naprej, tajnik Slovenske Maticice in šele proti koncu življenja je dobil stalno službo skriptorja v licejski knjižnici. Toda bolezen izvirajoča iz pomanjkanja, bolezen v mladosti in bridkosti življenja, v katerem se je moral neprestano boriti, ga je telesno in duševno strla. Omračil se mu je um in 17. novembra 1887. leta je Levstik po vseživljenjski borbi za uveljavljenje svojih idealov, po neizpolnjenem hrepenenju za srečo in trdem boju za obstoj, podlegel.

Tak je zunanji okvir življenja Frana Levstika, ki je bil vsestransko velik mož: pesnik, avtor ljubezenskih, pripovednih in ljubkih otroških pesmi, pisatelj, ki je z Martinom Krpanom pokazal kakšna bodi slovenska ljudska povest, literarni kritik, velik jezikoslovec, soustanovitelj Dramatičnega društva, iz katerega se je razvilo naše Narodno gledališče ter končno tudi narodni ideolog, začetnik mladoslovenskega gibanja, ki je pridobilo za narodno stvar tudi že narodnostno omarujoče meščanstvo.

Svojo literarno pot je Levstik pričel že v gimnaziji, ko so nastali njegovi prvi dramski poskusi, prvi epigrami in zlasti prve pesmi, ki jih je kasneje tudi izdal v samostojni zbirki. Ta zbirka je bila za Prešernovimi poezijami prvi organsko urejeni zbornik pesmi;

razen tega so v njej zbrane pesmi, ki razodevajo novo pesniško osebnost, ki zajema iz svoje notranjosti in iz bogatega ter neposrednega poznavanja ljudskega duha. V času bivanja v Olumucu in na Dunaju se je Levstik še vedno ukvarjal s poezijo, ko pa se je leta 1855 mudil nekaj časa doma, so nastali prvi zametki spisov v prozi. Ko pa je kot domači učitelj živel na Turnu pri Krškem in tam doživel svojo prvo pravo ljubezen, je nastala vrsta novih ljubezenskih pesmi. Ob enem so mu v istem času dozoreli spisi v prozi zlasti Martin Krpan. Iz globokega spoznavanja, da je čist domaći jezik največje bogstvo naše književnosti, so nastali tudi prvi kritično-polemični spisi Popotovanje od Litiče do Cateža in Napake slovenskega pisanja. V prvem je postavil načelo, da bodi slovenska pripovedna proza zasidrana v ljudstvu, s čimer je določil vsebino in jezik slovenski pripovedni pravi prav do Camkarija. V drugem spisu pa je obsodil dotodanjji slovenski knjižni jezik ter postavil zahtevo, naj pisatelji v knjigah uporabljajo živ ljudski jezik. Ob enem je postavil tudi zahtevo po strogi in objektivni kritiki. Kakšna naj bo v smislu njegovih načel slovenska proza pa je sam pokazal v Martinu Krpanu. Njegovi spisi o napakah slovenskega pisanja, zlasti pa njegova zahteva po objektivni kritiki, je sprožila ostre literarne boje, kajti proti Levstiku so takoj nastopili vsi pripadniki stanoslovenske generacije, ki so se čutili prizadete v svoji superiornosti. V polemikah, ki so se kmalu zaostriale, se je Levstik polagoma začel izčrpavati, zlasti še, ker se je spustil tudi v politične borbe. Posledica teh pa je bila ta, da je izgubil urejevanje slovensko-nemškega slovarja, v katerem je hotel zbrati ves tedanjji slovenski besedni zaklad ter bil obsojen na počasni propad. Šele njegova druga ljubezen ga je za nekaj časa odvrdila od strastnega in bojevitega polemičnega boja in mu navdahnila vrsto globoko občutenih ljubezenskih pesmi, ki so še danes med najlepšimi v slovenski književnosti. Proti koncu svojega življenja je Levstik vse svoje sile posvečal skoraj izključno jezikoslovju ter jezikovno obdeloval tekste, pesmi in prozo raznih slovenskih književnikov. Pomagal je Franu Erjavcu, Jurčiču pa je skoraj povsem predelal Tugomerja; razen tega je pomagal svojim pesniškim učencem ter skupaj z Levcem izdal spis Pravda o slovenskem šestomeru. V ljubljanskem Zvonu pa je priobčil več jezikoslovnih razprav, pesmi in kritičnih spisov, s čimer je zaključil svojo plodno življenjsko pot.

Levstik je pričel svojo pot v idejno zaostalem času. Uprl se je dobi, njeni miselnosti in ozkosrčnosti, dokler ni končno zaradi neprestanih borb onemogel telesno in duševno. Vendar kljub neprestanemu trpljenju, zapostavljanju in zaničevanju ni nehal braniti svojih spoznanj, razglašati svojih idej ter grajati napak svojih nasprotnikov. Bil je neomahljiv junak svoje ideje in svoja prepričanja ter velika osebnost, ki je slovenskemu literarnemu, jezikoslovnemu ter političnemu življenju uravnala novo, pravo pot.

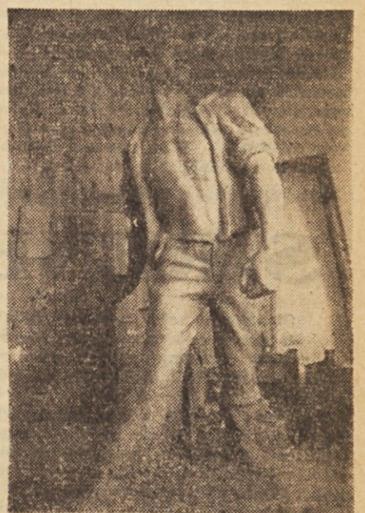
NOV SPOMENIK PADLIM BORCEM

Poleg naših mladih kiparjev Babiča, Keršiča, Sigulina, Savinska je te dni dokončal tudi kipar Lojze Lavrič veliko skulpturo, ki jo bodo postavili v Slovenski Bistrici za spomin padlim borcem in talcev.

Lojze Lavrič se je rodil leta 1914 v Črnem potoku pri Čabru, po temeljitih študijah pa je študiral pri kiparju Keršiču, akademijo za likovno umetnost pa je končal v Ljubljani leta 1947, na kar pa še specialko pri profesorju akademije za likovno umetnost kiparju Frančišku Smerduju. Zdal poučuje risanje na učiteljski, svoj umetniški poklic pa opravlja v temnem zasilnem prostoru Jakopičevega paviljona, kjer se mora le za silo gibati in ima borbo s svetlobo in prostorom.

Lojze Lavrič je bil že prej znan po svojih nežnih miniaturah, bavil pa se je tudi z izrezovanjem lutk in je kot tak znan vsem našim lutkarjem.

Kip, ki ga je zdaj dokončal in ki je dostoj njegova prva večja figura, predstavlja partizana-bombaša, ki v silnem nalu svojega junaštva meče bombo. Kip lepo stoji, giba se izdelani do podrobnosti, obraz pa sije v silni veri v svobodo in zmago. Komisija, ki si je kip ogledala, je dala svoje priznanje — Slovenska Bistrica pa bo dobila umetnino, ki ne bo samo

v okras temu lepemu kraju, temveč živ opomin sedanjim in bodočim rodovom.

Podoba naših naporov in velikih del

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Pred nami je okrogel paviljon, v katerem bomo videli, kako se razvija naše ladjedelništvo. Največ obiskovalcev se zbira okrog bazena, kjer je v miniaturi prikazano, kako podjetje »Uljanik« v Puli popravlja in čisti naše ladje. Nekje v ozadju zabrni motorček — in že se začne vzdigovati iz morja plavajoči dok, na katerem stoji ladja. Zdal je vsa ladja na suhem — lahko začno s čiščenjem. Ko je ladja očiščena, se dok spet potopi — in ladja splava po morju. Prijazni zastopnik »Uljanika« ti radevolje razloži, kaj vse delajo v podjetju. Pove ti, da izdelujejo ladje, ki jih opremljajo z doma izdelanimi motorji in drugimi napravami. Za nakup motorjev tovarne v Rakovici se zanimajo celo trgovci iz Bliznjega vzhoda.

Kaj naj si še ogledamo? Menda smo si edini v tem, da zasluži največ pozornosti paviljon, v katerem so razstavljene rude ter izdelki kovinske in težke industrije. Glej, to so izdelki železarne Jesenice. Okrog 300 vrst izdelkov je tu razstavljeno. Da jih toliko izdelujejo? Še več, nam pojasni zastopnik železarne. Okrog 1000 jih izdelujejo, med njimi seveda mnogo tih, ki jih pred dvema letoma skoraj poznali niso. Poglejmo samo elektrode za talilno varjenje. Prej smo jih uvažali, zdaj pa jih izdelujejo na Jesenicah. Izdelovate so jih začeli racionalizatorji in novatorji, ki jih je na Jesenicah usako leto več. Njihov proizvod je elektroda »Drava« za varjenje kotlouske pločevine.

Kadar pošiljate po pošti kakršne koli dopise, namenjene za GLAVNI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE, uporabljajte ta naslov in ne pozabite priložiti tudi — POSTNI PREDAL 79.

IZSLA JE 8. STEVILKA »SINDIKATOV«

Te dni je izšla iz tiska 8. številka mesečnega časopisa »Sindikati«, organa Centralnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije. Ta številka prinaša članke Drazga Gladiča — O delu partijskih organizacij v sindikatih; Ašerija Delovna — Velika vzpodbuda za vzgojo delavskega razreda; Jovana Ponoviča — Za večjo zakonitost v delovnih odnosih; Josipa Cezlja — Delavski razred in upravljanje z gospodarskimi podjetji; nato rubrike: Delavsko upravljanje z gospodarstvom; Iz dela sindikalnih organizacij; Mednarodno delavsko gibanje; Mednarodna organizacija dela; Iz zgodovine delavskega in sindikalnega gibanja v naši državi; Vprašanja in odgovori.

Letna naročnina stane 300 din, posamezna številka 30 dinarjev. Cekovni račun pri Narodni banki v Beogradu številka 102-9032019. Administracija »Rade« Beograd, Poštni predal 881.

Glavni odbor sindikator Slovenije Ljubljana Poštni predal 79

Večkratni potresi v Indiji povzročajo, da je beda indijskega ljudstva še večja. Nalezljive bolezni se tako še bolj širijo. Da bi omejili širjenje nalezljivih bolezni, zdravstvene oblasti blokirajo ceste, kjer zdravstveni organi vsakogar posipajo z diditi-praškom proti ušem, ki prenašajo tifus. Istočasno jih tudi cepijo s serumom proti črnim kozam.

Melioracijska dela v Makedoniji

Ljudska republika Makedonija ima na svojem področju številne močvirne kolonije, ki so v stvari stare useljene nekdanjih jezer. Ta močvirja so bila skozi stoletja prava nadloga za makedonsko prebivalstvo. Saj so bila tu legla milijonov komarjev, ki so zanašali na vse strani malarijo, ki je bila že nekaka »narodna« bolezni. Malaria je stalno zmanjševala in slabila delovno sposobnost domačega prebivalstva, hkrati pa preprečevala svež dotok delovne sile v Makedonijo. Tako se je pred zadnjo svetovno vojno smatrala Makedonija kot najbolj nezdrava pokrajina Jugoslavije in službovanje v tem predelu kot kazensko mesto.

Vsa leta po zadnji vojni pa se nova Jugoslavija trudi, da z velikimi melioracijskimi deli osuši vsa obsejna močvirja, da zatre brezštevna legla malarije in iz teh predelov ustvari plodna tla, in preobrazijo Makedonijo v rodno in bogato deželo. Ze vsa povojna leta se tudi nenehoma dela, da se usposobi okrog 155.000 hektarov nekdanjega močvirja za intenzivno obdelovanje. V ta velika melioracijska dela je zajeto sedaj 35 rečnih dolin in močvirnih kotlin.

Ze leta 1947 je bilo popolnoma osušeno in izročeno obdelovanju 4600 ha zemlje, naslednje leto že novih 15.000 ha. Najobsežnejša dela pa so bila izvršena leta 1949 in 1950. Samo v teh letih je bilo prekopanih 50 raznih odvodnih kanalov širokih od 16 do 22 metrov. V lanskem letu so v ta namen porabili okrog 250 milijonov dinarjev.

Največja osuševalna dela se sedaj vršijo v predelu pokrajine Pelagonije, ki se razprostira v veliki ravnici med Bitoljem in Prilepom. Vode iz te kotline zbira Crna Reka in jih odvaja v Vardar, ki ima svoj izliv v Egejsko morje. Najbolj močvirna področja so ob tej reki vzhodno od Bitolja. Tu so izkopali velike osuševalne

V Zabukovci in Libojah so razpravljali o novem finančnem gospodarstvu

Prejšnji teden sta bila množična sindikalna sestanka tudi v rudniku Zabukovca in obratu Liboje. Obratavali so o novem finančnem poslovanju in s tem v zvezi o njihovih gospodarskih problemih. Na sestanku sta pojasnjevala delavcem o novem finančnem sistemu ter o plačah zastopnika rudnika in sindikalne podružnice.

Delavce je zanimalo predvsem vprašanje novih cen, odprava živilskih nakaznic in bonov. Rudarji iz obrata Liboje pa so spraševali, kako se bo delil dobiček podjetja. Z zadovoljstvom so sprejeli pojasnilo, da se dobiček ne bo delil na enake dele, temveč med vse delavce glede na požrvalnost in storilnost pri delu.

Ker je gospodarjenje s podjetjem v interesu vseh delavcev, so na široko razpravljali tudi glede nediscipliniranosti nekaterih delavcev. Delavci želijo, da bi plan redno presegal tudi letos ter ga predčasno izpolnil kljub temu, da kopljejo zremos tudi za devize. Za prvo polletje so dosegli drugo mesto ter si priborili s tem drugo republiško zastavo, katere pa ne bodo izpustili iz rok.

K boljšim uspehom jim bo pripomoglo tudi obratovanje nove suhe separacije, ki je bila že več let neuporabna. S to separacijo bodo na mestu, na kopljejo zremos tudi za devize, ki so zamenjale lopate za motor in je konec napora s starim delom.

Rudnik kaolina črna si je priboril prehodno republiško zastavo

Preteklo nedeljo je imel delovni kolektiv rudnika kaolina črna pri Kamniku veliko slavo. Z velikimi napori, ki so se stopnjevali iz dneva v dan, si je kolektiv zaslužen osvojil prehodno republiško zastavo, ki bo odslej na častnem mestu prilačala o veliki delovni zmagi, ki jo je kolektiv izvojeval v plemeniti tekmovalni borbi naših rudnikov.

Slavje in prevzem zastave se je pričelo kmalu po napovedani 14. uri. Resnih obrazov so se začeli zbirati rudarji in uslužbenec rudnika na slavnostnem prostoru, ki so ga za to priliko juljave roke primerno okrasile. Vsa prireditelja je bila v rokah podružnične sindikalnega odbora in gospodarskega direktorja tov. Karničarja Toneta, kateremu so vsajeno pomagali člani delavskega sveta in upravnega odbora.

Slovesnost je otvoril in vodil predsednik sindikalne podružnice tov. Repše Jože, ki je pozdrvil zbrane goste in ves delovni kolektiv rudnika. Kot prvi je govoril direktor rudnika, ki je prikazal ves zgodovinski razvoj bogastvom. Ob nastopu svobode pa so rudarji ob pomoči naše hrabre partizanske vojske preprečili, da bi Nemci rudnik demolirali in uničili že itak skrajno pomanjkljive naprave. Podjetje se je ob skromnih sredstvih večalo, produktivna kaolina pa zrastle od 100% leta 1945 in se povzpela na 24% leta 1951. Ta ogromni porast je predvsem pripisati vzajemnemu delu vseh upravnih faktorjev in zavestnosti rudarjev.

Sindikalna podružnica, delavski svet, upravni odbor in direktor rudnika je eno samo nerazdruženo telo in veselje je gledati to lepo harmonično celoto, ki vlada v rudniku.

Poleg tako povečane produktivne se ponša rudnik z novo, 50 metrov dolgo sušilnico za gradivo doma, v katero je lepo urejena menza in dvema stanovanjskima hišama za rudarje, ki sta po svoji ekonomski in higienični ureditvi prostorov ponos rudnika. Sindikalna podružnica ima v upravnem posloju svojo pisarno in lepo urejeno

knjižnico, ki se je rudarji poslužujejo. Odposlanec vlade tov. ing. Verbič jim je prinesel čestitke, pohvalno diplomo in denarni ček za 40.000 din.

Zastavo je prevzel tajnik sindikalne podružnice tov. Pustoslavšek z obljubo, da si jo osvoji tudi naprej — v upanju na trajno last. Danes na smo vsi veseli nad doseženo zmago in ponosni na zastavo, ki nas bo odslej še bolj spodbujala v delu. Denarno nagrado, pa je izjavil, smo pa namenili v kulturne in prosvetne svrhe.

Na Jesenicah odkrivajo spominske plošče padlim prvoborcem

V počastitev 10 obletnice ustanovitve JA, je Zveza borcev mesta Jesenice sklenila počastiti spomin jeseniških prvoboriteljev za svobodo z odkritjem spominskih plošč na njihovih rojstnih hišah. Tako je bilo na Jesenicah že v avgustu, na najbolj svečan način odkritih 10 plošč prvoborcem, ki so dali svoja življenja za svobodo v letih 1941 in 1942. Sedaj pa organizira Mestni odbor Zveze borcev odkrivanje spominskih plošč tudi tistim, ki so padli kot žrtve črne roke. Pretekli petek je bila odkrita plošča v spomin prvi žrtvi črne roke pokojnemu Stravsu Avgustu, katerega je zadela zahrbtna krogla leta 1943. Pri odkritju plošče je sodelovala godba na pihala in moški pevski zbor SKUD »Tone

Čufar«. Na isti način se bo Zveza borcev poklonila spominu nadaljnjih jeseniških žrtve črne roke kakor Pajerju Leopoldu, Pajer Avgustu in Markelju Francu. U. P.

Rudarji Velenja so prejeli zaslužen priznanje

V nedeljo 16. septembra so se rudarji in nameščenici rudnika Velenje v velikem številu zbrali k proslavi sprejetja prehodne zastave zvezne vlade, kot najboljši rudarski kolektiv Jugoslavije.

Predsednik upravnega odbora podjetja je poročal o delu in uspehih podjetja v prvem polletju letošnjega leta, nato je tov. Franc Popit, direktor glavne direkcije za premog, predal zastavo. Na proslavi ni spregovoril predstavnik sindikalne podružnice rudarjev Velenja, čeprav je bil pripravljen na govor, zaradi tega, ker je bil užaljen nad predgovornikom, ker je izgledalo, kakor da sindikalna podružnica nima nobenih zaslug pri teh uspehih, ampak jih imajo samo posamezniki. Mislimo, da je uspeh, ki ga je dosegel rudnik Velenje, uspeh vseh od prvega delavca pa do zadnjega nameščenca. Vsak je prinesel svoj del k uspehu. Največji del nosijo seveda delavci, ki so delali, drugi del pa tisti, ki so vodili delo in so organizirali kolektiv. K.

Pred ZIMSKO SEZONO

Vsake štiri leta slavijo športniki svoje velike praznike — olimpijske igre. Naši smučarji se že pripravljajo na zimsko olimpijsko igre, ki bodo v februarju 1952 v okolici Osla na Norveškem. Takrat se bodo zbrali najboljši smučarji vsega sveta, pridružili se bodo še drsalci, sankarji in igralci hokeja na ledu in razvila se bo naporna, za desetisoče gledalcev pa nad vse zanimiva borba za zlato olimpijske kolajne.

Letošnja smučarska sezona je bila pri nas dolga, kakor še nikoli ne. Ko poročamo, da so odšli pred tednom naši alpski smučarji na Triglav, kjer imajo olimpijski trening na snegu, bi lahko zapisali, da še smučajo ali pa da sčes smučajo. Tudi med poletjem niso držali rok križem. Kdaj pa kdaj smo brali, da so trenirali na snegu za Akom ali kje drugje.

Glede na ugodne možnosti treniranja pričakujemo zlasti od smučarjev in slalomistov, da bodo za olimpijske igre temeljito pripravljani. V poletju so se krepili tudi z atletiko, talno telovadbo in plavanjem. Strokovnjaki pri Smučarski zvezi Slovenije so tekmovalcem izdelali primeren program vadbe. Konec avgusta so povabili olimpijske kandidate k skupni preizkušnji. Takrat se je izkazal zlasti smučar — skakalec Židar

stavičari, ko so med najboljšimi v Srednji Evropi.

Nadaljnje vprašanje, ki zelo zanima našo javnost, je vprašanje Planice. Kako bo letos s Planico? Ali bomo gledali v marcu 1952. tradicionalne smuške polete na veliki 120 metrski skakalnici?

Povedati moramo, da je bila vse do nedavnega v Planici največja skakalnica na svetu. Planica je omogočila nove svetovne rekorde v skokih na smuče vse od 92 m do 120 m. Inozemci so gledali na Planico najprej z nezanimanjem, potem pa z zavistjo, končno pa so se sprijaznili z dejstvom, da je na svetu samo ena Planica in en sam inž. Bloudek.

V letih po osvoboditvi so govorili o Planici samo še s spoštovanjem in s simpatijami.

Medtem so zgradili Nemci v Oberstdorfu na Bavarskem skakalnico, ki je še večja od naše in omogoča polete do 140 m. Toda v Planici se je zgodilo nekaj, kar se je moralo zgoditi: veliko skakalnic so porušili (ker je bil les trhel in ker so nameravali zgraditi novo).

Minila je prva sezona, za njo še druga, Planica pa še vedno ni obnovljena. Zakaj in kako, o tem zdaj še ne moremo poročati. Ali bo Planica v prihodnosti spet na površje v Beogradu, ko se bodo vrnil, bo mo kaj več zvedeli o bližnji usodi Planice.

Za zdaj lahko samo poročamo, da je inž. Bloudek izdelal nove načrte za gradnjo velike skakalnice z železobetonskimi oporniki. Ali bo nova skakalnica spet največja na svetu? Ali bo večja od one v Oberstdorfu? To je vprašanje, za katero je tudi v nozemstvu veliko zanimanja.

Po sodbi vodilnih strokovnjakov so v Oberstdorfu predenjavali človeško zmogljivost in so zgradili skakalnico, ki je dejanska odstopke skakalcev se je na njej poškovala, med njimi tudi edini zastopnik Jugoslavije Rudi Finžgar. Prav zato, ker ne želimo senzacij, temveč zdrav šport, prav zato, ker Planici niso ustrezni rekordi ali kaj podobnega, smo z veseljem sprejeli novico, da bo inž. Bloudek obnovil Planico v glavnem takšno, kakršna je bila. Izkoristil bo samo nekatera nova dognanja, dobljena s poskusnimi poleti.

Končno je treba, ko govorimo o pripravah na zimsko sezono 1951-52, omentiti še udeležbo naših zimskih športnikov na zimskih igrah na Norveškem. Sklenili so, da bodo poslali alpske tekmovalce in skakalce, glede smučarjev tekačev pa je vprašanje še vedno odprto. Po našem mnenju ne sme biti glede tekačev nobenega dvoma. Pošljali smo jih na olimpijske igre vse od leta 1924. naprej, ko so bili dejansko še začetniki in jih tudi zdaj ne smemo zapo-

Dom na Kredarici

z Javornika. Preizkušali so jih tudi v skokih v vodo. Konec avgusta, popularni skakalec velike planiške skakalnice, je takrat izjavil, da so zanj skoki z deske v vodo veliko bolj problematični od smuških poletov.

O našem olimpijskem odboru smo brali v zadnjem letu le malo, zdaj pa se je vendarle zganil. Na zadnji seji so razpravljali o udeležbi naših zimskih športnikov na zimskih igrah na Norveškem. Sklenili so, da bodo poslali alpske tekmovalce in skakalce, glede smučarjev tekačev pa je vprašanje še vedno odprto. Po našem mnenju ne sme biti glede tekačev nobenega dvoma. Pošljali smo jih na olimpijske igre vse od leta 1924. naprej, ko so bili dejansko še začetniki in jih tudi zdaj ne smemo zapo-

Mednarodno letališče v New Yorku

V ZDA je eksploatacija mednarodnega letališča v rokah uprave newyorškega pristanišča »Port of New York authority«. ki deluje že od leta 1921 zaradi usklajevanja organizacije in eksploatacije zračnega prometa na ozemlju s polmerom 25 milj, ki se razteza okoli kipa Svobode.

Ta uprava je zgradila in sama eksploataira tudi vse predore, mostove in pristanišča na tem ozemlju. V gradnji so do sedaj največja in edinstvena postaja za cestni potniški promet in dve ogromni postaji za cestni tovorni promet.

Omenjeno mednarodno letališče, ki je največje na svetu, leži 24 km oddaljeno od Manhattan ter obsega 1983 ha površine. Zemeljska dela so se začela v aprilu 1947. leta in so bila dovršena v februarju 1950. leta z delovnim učinkom 50 milijonov kubnih metrov. Mesto New York je pripeljalo za ta dela znesek 40 milijonov dolarjev, uprava letališča pa 41 mil. vtem ko bo znesek 60 milijonov dolarjev še potreben v naslednjih letih za popolno ureditev letališča. Letališče ima sedaj še provizorično urejeno postajo za potniški promet, ki je bila zgrajena v rekordno kratkem času 56

dni, in že dve popolnoma urejeni lopji za zračna vozila, medtem ko se tri velikanska dela gradijo za potrebe splošnega civilnega letalstva.

Skupna dolžina odletišča znaša 16 km (s posameznimi odseki dolžine 1800 do 2800 metrov, širina pa 60 m. Odletišče je zgrajeno iz 30 cm debele betonske plasti, ki ima apnenčeno trdno zvaljano podlago in na obeh straneh 15 m široka pasova iz bitumena.

Konstrukcija vzletišča lahko prenese največje pritiske, bodisi civilnih ali vojnihi najtežjih letal. Vsi odseki vzletišča so opremljeni z napravami za izdatno razsvetljavo in z modernimi aparati za pristajanje.

Podzemne električne napeljave so razpredene v skupni dolžini 335 km in so urejene za zmogljivost 15.000 KW. Dve lopji s površino 9300 m² oziroma 682 m² sta popolnoma izgotovljeni tudi glede ustreznosti konstrukcije in sodobne tehnične opreme; tri preostale jeklene lope z investicijskimi izdatki 5 milijonov dolarjev so še nedograjene, vendar že očitno kažejo, da bodo odgovarjale vsem zahtevam in potrebam današnjega in bodočega letalskega razvoja.

SIRENE so zatulile

Objavljamo nekaj spominov, ki jih dobil naš sodelavec od tov. Edvarda Resmana iz Kranja, soudeleznica velike stavke tekstilnih delavcev l. 1936.

Za vse je bilo težko takrat, za tekstilne delavce pa še prav posebno. Zaslužek tekstilnih delavcev je bil premajhen za življenje in prevelik za grob. Tkalke in predice so se vrtele okrog strojev, kakor živi avtomati. Nad njimi so renčali surovi upokojeni ali odpuščeni žandarji in policaji, kapitalistovi priganjači, kakor nekaj srednjeveški valpi nad tlačani. Prezgodaj ostarelim dekletom je le redko kdaj planil smeh na ustnice. Otroci skoraj niso poznali očetov in mater, ki so delali največkrat dvanaest in štirinajst ur. V »Jugobrunec« so bili po 16 ur prikrovani k strojem. Prah jim je razdejal pljuča, telo jim je slabilo zaradi pomanjkanja hrane. Dojenčki so zaman stiskali bradavice materinih prsi, suženjsko delo je namesto njih posealo mleko. Včasih so priganjači trgali kalkam nitke iz lepo stkanega blaga, ja so jim lahko kapitalistično umetno zniževali plače. Človek je bil takrat manj reden od stroja. Moderno suženjstvo 20. stoletja je klicalo po maščevanju. Isoče tekstilnih delavcev je bilo brez kolektivne pogodbe. Tovarnarji so jih dpuščali, kakor se je komu ljubilo. Delavci so videli pred seboj le eno rešitev — stavko. Partija je poslušala

glas množice. Pri »Joštariju« in na »Stari pošti« v Kranju in »Sestici« v Ljubljani je zastopala pravice delavcev, pravice izkoriščanih. S svojo odločnostjo je strla naklep socialdemokratov in narodnih socialistov, ki so hoteli revolucionarnost delavcev speljati v mirne vode. Ko so tovarnarji zavrnili upravičene predloge delavcev, je bil s tem dan znak za stavko. Mera krivice je bila polna.

Torek 22. avgusta 1936 leta, deset minut pred 14. uro. Tovarniške sirene v Kranju so zatulile. Kranjski tekstilci so ustavili stroje. Sledilo so jim tkalci in predice iz Tržiča in Maribora. V »Jugobrunec«, »Jugočeški« in drugod v Kranju je trenutno tišina v obratih presekalo vrvenje množice. V hipu so delavci zasedli vse obrate in pisarne. Pod kap so postavili ravnatelje, inženirje, mojstre, priganjače in izdajalce ter za njimi zaprli vrata. Na vseh izhodih so nastopili službo stavkovni stražarji. Navodila ilegalnih stavkovnih odborov so bila izpolnjena. Povsod v tekstilnih tovarnah je bilo živahno vrvenje. Delavci so svobodno zadihali, oglasila se je pesem, med pogovore so se pomešali zvoki harmonike. Delavci so popoldne prvič svobodno izvolili svoj borbenni organ — stavkovni odbor. Najboljše so postavili v odbor. Na pobudo Partije so izvolili

odbore za prehrano. Odborniki so se oprijeli svojega posla. Zvečer so na tovarniških dvoriščih zaplapolali ognji, žene so v kotlih kuhale večerjo za veliko družino. Ob desetih zvečer se je množica povsod umirila. Tkalke, predice, barvarji in drugi so polegli poleg strojev in v skladiščih na bale blaga. Delavski redarji, ki so se menjavali vsaki dve uri, so hodili po obratih in skrbeli za red. Čuvali so, da se ne bi delala škoda v tovarni, da ne bi kdo metal bale blaga čez plot. Povsod je bilo slišati le njihov korak in sopenje speh trpinov, ki so se tokrat uprli nasilstvu.

Drugi dan in naslednje dni je v tovarnah vladal nenapisani zakon

Kuhinja na dvorišču »Jugobrunec«, kjer so v času štrajka leta 1936 kuhali za stavkajoče

stavkajočih. Skrbeli so za red in čistoto. Hodili so na zborovanje, kjer so jim odborniki sporočali o poteku pogajanj in o različnih mahinacijah tovarnarjev. Vsak večer ob 22. uri so delavci pospali.

delavci drugih strok. Ob nedeljah so tekstilce obiskali verigarji iz Lesc, železarji iz Jesenic, in delavci od drugod. Ti so jih vzpodbujali, naj se ne dajo nikomur zapeljati in naj stankajo naprej, da dosežejo svoje pravice.

Nekega dne je v tedanji »Jugobrunec«, sedaj »Ijskaninik« završalo. Zeleniški postajenačelnik je sporočil, da hoče odpeljati iz tovarne vagon, naložene s premogom in drvmi. Delavci so se v hipu zbrali. Lokomotiva je sopihalo po industrijskem tiru in počasi s svojo težo odrinila vrata. Toda železni kolos se je moral nenadoma ustaviti. Delavka Rezka je legla na tračnice. Resmanova in več drugih so ji sledile. Vzklikali so, da bo lokomotiva odpeljala vagon le preko njihovih teles. Strojovodja je odpeljal praznih rok lokomotivo na postajo. Nekaj let pozneje je Rezka prav tako, kot takrat brez strahu gledala smrti v oči. Kot talka si ni pustila zavezati oči, ko ji je gestapovska krogla pri žagi v Radvoljici pretrgala nit življenja.

Na sreskem načelstvu v Kranju so grozili Resmanu, Pristavu in drugim, ki so jih poklicali k sebi, da jih bodo zaprli. Ban Natlačen je stavko proglasil za nezakonito. Tovarnarji niso hoteli začeti pogajanj, dokler se ne bi delavci umaknili iz tovarne. Tekstilci so stavkali naprej. Niti za las niso hoteli popustiti v svojih zahtevah. Odklanjali so vsak sporazum, kj bi spreminil obliko stavke ali vsebino upravičenih zahtev. Izživljali so zastopnike Delavske zbornice, ki so predlagali kompromisno rešitev, naj bi delavci stavko nadaljevali zunaj tovarne. Poslej so priznavali za svoje edine in zakonite predstavnike le stavkovni odbor in zaupnike. Zvest zaveznik, voditelj in svetovalec so bili stavkajočim le komunisti.

Stavka je trajala že 37 dni. Nobeden ni popustil. Ozračje je bilo napeto. Delavci so slutili, da se nekaj pripravljva. Dogovorili so se, da bodo obvestili drug drugega, če bi opazili, kakšne priprave za napada. 28. septembra zvečer so se umaknili žandarji, ki so s pasjo vdanostjo vse dni obkrožali tovarno. Noč je zazibala Kranj in njegove borce v nemirno spanje.

Ponoči je pripeljal vlak policijo. Lučji ni imel. Ustavil se je pred Kranjem. Sirena je zatlego zatulila v noč. Delavci iz tovarn so odšli na oprezovanje, toda nazaj se niso vrnili. Zandarmerija jih je polovila. Ko se je drhal do dobra upijamila, je v komaj porajajočem se jutru krenila v napad. »Jugočeška« je bil njen prvi cilj. Na vsa vrata naenkrat so navahili. Obkolili so delavce na tesnem prostoru. Ljubljanski policaji in gojenci zandarmerijske šole so s kopti in gumijevkami navahili na žene, ki so obstopile moške, da bi jih branile. Drhal tudi ženam ni prizanesla. Tolkli so vse vprek, do nosečih žen niso pokazali človeškega čuta. Padali so ranjeni in težko poškodovani. Napadalcu so zrinili stavkajoče skozi vrata in jih zunanaj z udarci razgnali. 20 minut za tem so napadli »Jugobrunec«. S solzilcem so razbijali delavske vrste. Policisti so se postavili v kordon in skozenj so morali teči delavci, ki so jih ti bili po hrbtu in glavi. Stavka v Kranju je bila zadušena.

Monarhofašisti so stavko zlomili lahko le z oboroženo silo. Zmagali so delavci kljub porazu. Veliki spopad mladih kranjskih proletarcev z oboroženo drhaljo je bil šola za poznejše boje. Trupla prenekateroga od stavkajočih so čez nekaj let prekrila slovenska zemlja. Iz prefrite krvi stotisoč borcev pa je vzcvetela svoboda.